

МЕДИЦИНА В ПОЕЗІЇ

(з-під пера українських медиків)

Любомир Пиріг
академік НАМН України,
член-кореспондент
НАН України,
м. Київ

Поезія — жанр літературної творчості, який відтворює весь спектр життя людини від початку її існування як біологічної істоти, наділеної розумом, мисленням, здатністю оцінювати себе і середовище свого життя. Відомі давні зразки поетичної творчості *homo sapiens* з послідовною появою глибшого мислення, можливостей графічної фіксації думки, які увійшли у творчо-інтелектуальний здобуток ранньоісторичної людини.

Жанр поезії порівняно з прозою відтворює емоційно глибше суть і перебіг історичних подій, людського життя-буття, психологію людини, її пам'ять та почуття. У XX–XXI ст. зміст поетичного твору часто подається умовно, символічно, без римування, нерідко — без розділових знаків у тексті. Це — плин вільної думки з метою більшого її впливу не на розуміння змісту, а на відчуття. Особливо це спостерігається, починаючи з останньої чверті XX сторіччя.

У когось я прочитав, що найчастіше слідом за літераторами-професіоналами до поетичної творчості проявляють здібність особи з медичною освітою. Не лише з медичною освітою, а й просто причетні до медицини. Чи не тому, що хвора людина або людина на порозі смерті своїми стражданнями, болями, безнадією викликає співчуття і породжує в поетичних натурах асоціації з цінністю життя, його вразливістю, минуцністю, любов'ю — з усіма категоріями духовності. Людина — символ спорідненості поезії та медицини. Людина — як фізичний суб'єкт у діяльності лікаря і як духовний об'єкт поетичної творчості.

Мене, як лікаря, завжди вражав і вражає незадовільний стан системи охорони здоров'я в Україні до й після розпаду СРСР, про що я почав писати, коли зникла вже небезпека втратити роботу, минув час діалогів зі службовими особами у «глухих» стінах. Спочатку це були мої «звернення до лікаря»: «Лікарю, будь інтелігентом» («Літ. Україна», 06.03.1988), «Лікарю, будь милосердним» («Агро», 17.02.1990), «Лікарю, будь громадянином!» («Радянська Україна», 18.04.1991), «Лікарю, заговори українською» («Укр. газета», 1993, ч. 8). Пізніше я писав про медицину в контексті культурно-політичного буття нації: («Розбудова держави», 1992, ч. 2), «Складова державотворення» («Мат. 4-го конгресу українців», Одеса, 1999). І далі продовжував...

Перед тим як підійти до дослідження поетичної творчості медиків України кінця XX-го сторіччя, згадаю про творчість українського поета XVII ст. **Климентія Зиновіїва** — священика, церковного діяча, мандрівника, котрий писав здебільшого староукраїнською мовою, у поетичній формі втілюючи свої спостереження і роздуми. Переклад його творів (книга «Золоте чересло», 2005) здійснив сучасною українською мовою **Олександр Шугай**. Крім власних поезій Климентій Зиновіїв записував народні прислів'я. Приклад віршів на медичинську тему («Про хвороби» «Про кашель», «Про хвороби живота» і ін.):

**«Не дай, Господи, хвороб і зубних зазнати,
православних бережи всіх, Пречиста Мати»,**

«.....будь-яка хвороба
чоловіку на землі – горе, не оздоба»;

«Зовнішня і внутрішня – різні дві напасті,
Першу видно, другу — ні, бачити не вдається...
Від хвороби живота умирають люди,
І дознавчі про таке свідчать відусюди».

Даних, що Климент Зиновійв був медиком немає, але поет вникав у почуття, переживання, у трагізм хворої людини, людини на грані смерті.

Після опрацювання єдиного знайденого примірника середньовічного твору і опублікування його як «Книги народних ремесел, звичаїв та побуту в Україні, писаних Климентом Зиновієвим, поетом кінця XVII — початку XVIII ст.» появилися позитивні відгуки в пресі: **А. Венцковсько-го** («Літ. Україна», 18.03.2010), **Наталії Поклад** («Україна молода» 01.04. 2010), **Юлії Шатенко** («Слово Просвіти», 2010, ч.27).

Тісну спорідненість медицини і поезії спостерігаємо у творчості **Абу Алі Ібн Сіні (Авіцені)** (980—1037) — лікаря, поета, філософа, представника арабської культури. Переконалися в цьому можна на підставі публікації перекладу українською мовою його «Поєми про медицину» **М.В. Поповим** (кафедра іноземних мов Київського медичного університету; збірка «Вибране», 2005). Видано Національною парламентською бібліотекою. Тираж не вказано.

Заслугують уваги, вивчення та аналізу сучасні поетичні збірки поодиноких авторів, колективні збірки учасників ювілеїв, конкурсів. Я ж обмежуся збірками з моєї домашньої бібліотеки. Зрозуміло, що результат буде звуженим через цю причину, і можуть бути пропущені вірші, які присвячені медицині і займають місце в інших поетичних збірках. Свого часу багато такої літератури я віддав у Музей медицини (Київ).

Зрозуміло, що в поезії перш за все висвітлюється діяльність і психологія практикуючого лікаря-клініциста, рідше – діяльність лікарів допоміжних, супутніх спеціальностей (рентгенологи, лаборанти і ін.) та науковців, які усвідомлюють свою місію як цілителів, як осіб, що бережуть життя, працездатність людини. Об'єктом поетичного натхнення лікаря-клініциста є людина з її болем та стражданнями (фізичними і духовними), ізольована від активного життя, часто з передчуттям і страхом смерті. Не менше навіює поетичне мислення і створення поезії самоусвідомлення лікарем своїх обов'язків, оцінка власних можливостей допомогти і хворій людині, і своїм колегам.

У збірці «Рідна мати моя» — «Творчість працівників охорони здоров'я» (Черкаси, 2004 р.) — зібрана поезія і проза медичних працівників 24-х областей і міста Києва. Із семи областей (Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Луганська, Миколаївська, Херсонська, Черкаська) вірші представлені російською мовою. Безпосередньо медицині — жодного вірша, але зв'язок між материнською опікою, ласкою та доглядом за хворими незаперечно відчувається.

Збірка «Славлю професію свою» — «Літературна творчість працівників охорони здоров'я України» (Черкаси, 2005 р.) — презентує понад 70 авторів (жінок майже

вдвічі більше, ніж чоловіків). Вдвічі більше віршів українською мовою, два лікарі представили свої вірші українською і російською. Серед авторів понад 10 медичних сестер, 8 докторів медичних наук, серед яких проф. **Ф. Тишко** — автор гімну Національного медичного університету, який завершується:

**«Заради віри в майбуття
Девізом є і буде:
Людське здоров'я і життя
Оберігати довіку всюди».**

Санітарний лікар **М. Московка** — активний громадський діяч — виразив сумнів щодо одного із сучасних реформаторських заходів:

**«Закриваються в селах лікарні –
Всі сумують, що ніде вмрети».
І у нього ж:
«Можна знати все про світ,
Та ніхто не знає, як душу лікувати».**

Лікар **М. Коструба** після закінчення лікувального факультету медінституту працював психіатром, невропатологом, очолював поліклініку (м. Овруч), був лікарем-консультантом у Монголії. Часто публікується в пресі з питань медицини, охорони здоров'я. Свій вірш «Пам'яті Миколи Амосова» завершує словами:

**«Хірург, письменник, корифей науки,
Він чисту совість мав і чисті руки,
Він ніс хреста великого й тяжкого,
Не вірячи ні в Біса, ані в Бога».**

Лікар **В. Гаухман** — дермато-венеролог — займається поетичною творчістю зі студентських років, автор численних віршів російською мовою, в т. ч. у авторських збірках. Вірші ліричні, пародійні, гумористичні:

**«Есть внешние приметы медицины:
Стереотип — халат, фонендоскоп;
Хирурги — грубоватые мужчины,
В сомнениях наморщившие лоб».**

Фельдшер станції швидкої допомоги **В. Євтушенко** (нар. 1962 р.) закінчив Білоцерківське медичне училище і факультет журналістики Київського університету ім. Т.Г. Шевченка, член СП України, лауреат літературних фестивалів, автор кількох збірок гумору і сатири, переважно на медичні теми. Наприклад:

**«На прийомі терапевта
Скаржиться п'яничка:
— Розболілася печінка,
Мов сидить там шпичка!
Лікар хитро посміхнувся,
Бо причину знає:
— А горілочку п'єте?
— П'ю! Не помагає!»**

Зміст віршів приблизно можна передбачити із заголовків: «Сестричка в білому халаті», «Медична сестра», «Медична сестричка», «Медсестричка», «Операційна медсестра», «Лікар», «Лікар краще знає», «Лікарю на добраніч», «Хірургу», «Ви — лікарі», «Подвижникам в білих халатах», «Ода акушерам-гінекологам», «Незвичайний пацієнт» та ін.

Серед авторів збірки «Славлю свою професію» (2005) заслужене місце зайняла *Л. Єрмоленко* (нар. 1969), яка закінчила Білгородський університет (літературний факультет) і Український національний університет ім. М. Драгоманова, працює логопедом у Новгород-Волинській центральній районній лікарні. Публікується в періодичних виданнях, лауреат фестивалів літературної творчості. Медик у трьох поколіннях, тому її вірш «Прометей життя» починається так:

**«Цій дорозі не буде кінця на землі...
У двобої зі смертю крізь кров, біль та відчай
Повертають здоров'я й життя лікарі.
Так було і так буде, так є споконвічно!
І закінчується зверненням:
«Ви в двобою зі смертю до щастя живого.
Ви — на варті здоров'я й життя, лікарі —
Прометей життя, Зевси тіла людського!»**

Огляд збірки «Славлю свою професію» завершуємо словами автора — медичної сестри *Лариси Агафонової* (нар. 1960 р.):

**«В житті, напевно, кращого немає,
Аніж усі страждання подолати,
Нехай медицина розквітає
І буде вам не мачуха, а мати!»**

Лариса в перші дні народження разом з мамою була під загрозою смерті. Врятували медики. Особливо піклувалася ними медсестра Лариса, ім'ям якої мати з вдячністю назвала народжену доньку, котра з дитинства проявила поетичні здібності.

У збірці «Повіки слався, жінко» (Полтава, 2008 р.) підведено підсумок II обласного конкурсу на кращий поетичний твір медиків Полтавщини. Серед понад 100 віршів 44-х авторів 6 адресовано медичній сестрі. Вірші 10-ти авторів — російською мовою, 4-х — українською і російською.

Медсестри — патріотки професійного покликання — славлять свою професію. Старша медсестра *Т. Калугіна*:

**«Твої руки чутливі
І чиста душа,
Ти для хворих жива
І цілюща вода».**

Молодша медсестра *М. Микитенко*:

**«Вдячність все життя ношу
Медсестричкам, лікарям,
Що допомагають завжди нам».**

Головний лікар Семенівської райлікарні *А. Назаренко* дякує співробітникам:

**«Колеги — сестрички і няні —
За працю вклоняюся Вам!..
Ви там, де біль, тривога і журба,
Де надія літає на крилах,
Де кінчається світ і дороги нема,
Й до життя прокидається сила.**

Фармацевт *Людмила Решетченко* виступила з «Величальною» на честь лікарів в збірці «Тебе, медсестра, посвящаю!».

Лікар *Зоя Фесенко* свій вірш «Медична сестра» завершує:

«Будьте, сестри, завжди молоді!».

О. Сиченко у вірші «Лист лікарю» дякує лікарці-педіатру, яка лікувала його в дитячому віці.

У збірці поезій «Росяне намисто» (Полтава, 2004 р.) головний лікар обласного лікарно-фізкультурного диспансеру *П. Шейк* опублікував вірш-пісню «Кохана» та вірш «Першотравень»:

**«Прапорів вогняних в'ється полум'я
І весняних квітів розмай.
Це весна нам дарує знову
Першотравень, що нас поєднав».** (01.05.2001.)

Вірш «Україна живе!», датований 08.08.2004 р., закінчується так:

**«Українською мовою творимо закони ми
І Україна держава живе!»**

Із 78-и віршів у збірці медиків — жодного про медицину, про хворобу, зате у заголовках 8-ми віршів — «коханя».

У Дрогобичі періодично видають альманах «Гомін Підгір'я». Була можливість переглянути тільки 11-й випуск (2010). У збірці поезії двох медиків: *Мирослави Данилевської-Милян* (лікар, автор 4-х збірок поезії, член Української асоціації письменників), та *Василя Кобилюха* (закінчив Львівський медінститут і Університет ім. І. Франка, автор наукових праць, в т. ч. і в галузі української літератури). Чи в поетичних творах останнього простежується тематика медицини — невідомо. Потрібно взяти ширше його творчий здобуток.

Публікують поетичні твори медиків у «Гуманістичному віснику» — щорічному, багато інформативному виданні. У 2008 р. там опубліковані вірші медиків: *В. Пугачова* — лікарка; *З.-Т. Масного* (нар. 1943) — кандидата медичних наук, доцента Львівського медичного університету, активного громадського діяча, автора шести збірок поезії; *М. Богачова* — автора збірки віршів «Посвята в орачі» (2000), якому минуло 75 років; *Б. Трача* (нар. 1936) — кандидата медичних наук, з широким полем діяльності; *І. Трача* (нар. 1953) — автора 10 поетичних збірок, який від 1988 року живе в Німеччині, пише українською і німецькою мовами; *І. Гентоша* (нар. 1957) — медика-науковця, який закінчив Львівський політехнічний інститут і працює у Львівському науково-дослідному інституті медичної апаратури (опубліковані його пародії на вірші численних авторів); *Надії Борщ* (нар. 1933) — авторки збірки дитячих віршів «Оксанині світанки» (1999).

У збірці З.-Т. Масного «Моя молитва» (2006) переважає морально-релігійна тематика з відповідними епіграмами і таким кредо:

**«Щасливо думаєм, як жити,
А варто було б зрозуміти,
У чому сенс життя на світі,
Для чого маємо ми жити».**

Назви розділів і циклів поезії збірки «Три обереги» (2002) відображають зміст віршів: «Коханий», «Усміхнемось, друзі», «Релігійні мотиви», «В піснях тих і радість

і сльози» та ін. Вірші — розумні, зрозумілі, читаються і сприймаються легко та із задоволенням. Про спеціальність лікаря та його щоденні турботи не згадується.

У «Гуманістичному віснику» 2009 року — поетичні спроби лікаря, громадського діяча **С. Нечаєва** (нар. 1963). У цьому ж віснику 2011 року знайшлося місце і для медика **В. Пугачова** (нар. 1937). У вірші «Екологічний біль»:

**«Об'єднавшись, переможемо навіть СНІД,
І таким чином продовжимо родовід»**

.....
**«Реанімація — це те,
Що вкрай потрібно Україні:
Країна наша розцвіте
Й пісні полинуть солов'їні».**

Переважають гумор, сатира: «Із санаторської суржикіани», «Пісня відпочиваючого в санаторії «Псьол»», але немало й тонкої лірики. Збірки «Думи мої, думи...» (2007): «Імпульси з неба» (2010) починаються віршами патріотичного змісту і завершуються російськомовними. Наприкінці обох збірок: «Отзыв о прочитанном» філолога, мовознавця Котивець Маргарити Ивановны.

«Гуманістичний вісник» 2006 року за обсягом втричі менший, ніж наступні. Знайшлося місце тут для поезій **І. Трача** (переважно патріотична лірика) на відзначення 70-річчя **Богдана Трача** як шеф-редактора «Гуманістичного вісника».

Лікар **Л. Рудавська-Вовк** народилася в м. Самбір на Львівщині, де навчалася в школі, а потім у медучилищі. Працювала медсестрою, навчалася у Дніпропетровському медінституті. Завершила вищу медичну освіту в Казахстані (Актюбінськ), куди переїхала у зв'язку з сімейними обставинами. Згодом повернулася в Україну. Медицина й поезія — сенс її життя. Авторка 6-и поетичних збірок. У збірці «Іду на клич земного водограю» (1995) більшість віршів на патріотичні теми («Звідки взялися запорожці», «Стрелецькі могили», «Голод на Україні 1933 року» і ін.). Медична тематика — у розділі «І в тоні сміху у пеклі плачу»: «Хвороба», «СНІД», «Алергія», «У реанімаційній». Вірш «Медикам» (у розділі «Роздуми») завершується так:

**«Через агоній страх і радість воскресіння
Проклався твій тернистий білий шлях,
Крокуєш день у день ти символом спасіння
Забувши лік у втомлених літах».**

З деякими колегами-поетами я був знайомий через подаровані ними збірки власних поезій з дарчими автографами. З **В. Коротичем** (нар. 1936) познайомився в інституті клінічної медицини ім. М.Д. Стражеска (тодішня назва): він — лікар, я — аспірант. Подарував мені збірки «Запах неба» (1962), «Вулиця волошок» (1963), «Поезії» (1967). Передне слово до останньої написав поет **Абрам Кацнельсон**. Пряме відношення до медицини мають деякі вірші збірки першої із згаданих:

**«Лікарі сивіють...
Справа в тому,
Що за багатьох вони живуть».**
В іншому вірші:
**«Ви не знаєте, як це приємно
На вулиці міста
Колишніх хворих стрічати».**

Майстерний вірш «Операція». У вірші «Біографія» — сумнів щодо «витрати часу» на поетичну творчість:

**«І я пишу
Поєми та рецепти —
Поетолікар, лікарпоет.
Фатально на мої впливає справи
Така робота.**

.....
**Пегас веде Асклепія в дорогу.
Двома шляхами
Йду відразу я».**

Наведу приклад його «переконань» як українця. У вірші «Україні»:

**«Життя Тобі простягаю
Зі сміхом, трудом, сльозами.
Візьми!..»**

Один із моїх колишніх студентів **Валерій Чмир** (1947–2017) — один із активістів Всеукраїнського Лікарського Товариства (ВУЛТ) — творив у прозі і в поезії. У збірці поезій «Втрачений ренесанс» (2000) записав:

**«Кохання, безперечно, як і спрага,
І завжди несподіване, як смерть».**

Пізніше став кандидатом мед. наук, доцентом. Серед його віршів не зустрів присвячених медицині.

Моїм колегою-лікарем, колегою-депутатом Верховної Ради України 1-го скликання був кандидат мед. наук **Мирослав Мотюк** (нар. 1956). Він подарував мені збірку своїх поезій «Мелодія мовчання» (2008) зі зворушливою післямовою **П. Сороки**: «Автор цієї збірки — прихильник реалістичного письма, від суворой правди життя він не відступає...; ... це громадянська лірика, але лірика великої напруги і високого звучання, без голої риторики і тріскачої патетики...». Тему медицини медик-поет, медик-депутат обминув.

Дуже шкода, що на збірці поезій **Євгенія Ліщук** «Дорогою птахів» (1991) не розібрати, чий підпис під присвяченим мені автографом: «... дарую вірші бувшої моєї студентки, якій я допоміг стати кандидатом медичних наук та сприяв у 70-х роках видати їй першу збірку віршів. Київ, 02.02.1995». Щирісередня передмова до збірки **Є. Свєрстюка**: «Нині це рідкісний скарб — така щирість і безпосередність, такий справжній ліризм, така повнота почуттів у кінці ХХ віку».

З її поезії «Ніч над хворим»:
**«... сиджу всю ніч над важко хворим —
У білому уся, немов зима.**

.....
**... Пекуча ніч, нема, нема їй краю!
Та ось вже пульс, неначе ручай!..**
.....
**... Поглянув хворий — відступає горе.
За мною правда — я перемогла!».**

У вірші «Реанімація»:
**«І знов — життя! Та лікар не спочине,
З чола змахнувши неслухняний піт».**

Була прихильницею фітотерапії:

**«А як почне в моїм житті смеркати
І за межу останню відійду,
я все-таки, щоб людям помагати,
Цілющою травинкою зійду...»**

Немало щиро патріотичних віршів: «Дихаю рідною мовою», присвячені **Т. Шевченкові, І. Франкові** та ін. У 1977 році вийшла збірка **Євгеній Лещук** «Танцюю з вітром» із перекладами віршів польською мовою (19 віршів): лірика, драматизм, оптимізм, християнське примирення з долею. У 1996 р. Є. Лещук – лауреат міжнародної премії «Молодь і поезія». За її віршами Львівська телестудія створила два телефільми: «Піснями радість дарувати» (1988) та «Уклін Україні» (1992).

Автор передмови **Б. Демків** до збірки лікаря **Д. Чубатої** (Тернопіль) «Триєдність» (1999) заявив, що «*вже стало етичною нормою, чи, навіть, законом, що серед поетів багато медиків, а серед лікарів – багато поетів.*» Дарія Чубата свою творчість присвячує друзям, знайомим, Батьківщині. Автор численних публікацій у пресі, активна учасниця громадянських акцій (конгреси СФУЛТу), ювілеїв. Не забуває про колег-лікарів, про що свідчить її вірш «Колегам»:

**«Земний уклін тобі, повага і хвала
За всі безсонні ночі й дні в тривозі,
І за врятовані людські життя!
Нехай щастить тобі на цій святій дорозі.»**

У збірці «Життя» (1997) лікаря, депутата Верховної Ради України 12-го скликання **А. Матійка** (нар. 1947) вірші з екскурсами в історію, про недолю людини, і – нічого про медицину. І лікар **Ю. Корсак** у цій збірці «...І світить зорею сльоза» (2004) не приділив уваги медицині. Обмінував медицину й лікар **Л. Загордонець** у своїх збірках «І поклявшись небом і землею», «І щастя мав би я» (обидві 1997 року). У першій — 2 вірші зі словом «лікарня» в заголовку, але лікарня тут — просто місце зустрічі без зв'язку з хворобою, з персоналом. У другій збірці – ні слова з медичним змістом. Поетичність віршів відзначив у передмові до першої згаданої збірки **М. Луків**: «*Леонід Загордонець – автор шести книжок лірики. ... митець громадянського звучання, більшість його віршів одверто публіцистичні, сповнені високого патріотичного пафосу, народжені з любові до отчого краю, пройняті тривогою за долю України та її народу.*»

Перша збірка віршів кандидата мед. наук, доцента **Василя Михайлищука** (нар. 1943) «Лабіринти душі» вийшла 1998 року. Понад 10 віршів уже стали піснями.

Присвята, зміст — родина, любов, природа, побут:
«я на світі живу, бо поезії слово ціню».

Лікар **Євген Товстуха** — відомий фітотерапевт — автор поетичних збірок «Краплина вічності» (1997), «Вона» (1998), «Надходить осінь», у яких є і патріотична лірика, і філософська, і інтимна.

Лікареві **О. Болехівському** (1925–2011) довелося пережити кілька етапів «визволень» Галичини: від поляків Сталіним, від «червоних» Гітлером, від фашистів знов комуністами. Останні «визволителі» «перевиховували» його в Сибірі від 1948-го року до смерті Сталіна за зв'язки з УПА, українським підпіллям. У єдиній поетичній збірці

1998 року — вірші «Рідним і друзям», «Дітям», поема-спогад «Хресна дорога», у формі віршів — про історичні пам'ятки Києва. Про свою буденність, про обов'язки як лікаря у збірці не Болехівський не згадав. 28 років (до кінця життя) він працював у моєму рідному Рогатині.

Рогніда Сендецька (нар. 1931) — лікар-онколог, кандидат мед. наук – дивує громадською активністю і не меншим талантом поета. Невтомна в організації ювілеїв, мистецько-художніх свят. Вірші — змістовні, присвячені людям, ювілеям, історії, культурі, особистостям України. У збірці «Барвінкові переплети» (1998) 15 розділів, назви яких дають уявлення про багатий зміст.

У поетичній збірці «Тернові страждання і радості» (2004) включно з розділом «Вірші моєї доньки» знайшлося місце для віршів, що відповідають тематиці та ідеології медицини. У вірші «Гімн здоров'ю» **І. Фостій** — звернення до дитини:

**«Пам'ятай: без коріння все в'яне!
То ж пускай його в рідну землю!
Хай світлиця батьківська зостане
І джерельна рідна криниця.»**

Вірш «Хірургу» завершується так:
**«А ти, хірург, будь чистим до кінця,
Щоб совість твоя була прозориста...
Щоб ласки заслужив у Всевишнього Вітця,
Життя Твого дорога буде чиста.»**

За матеріалами путівника-довідника **Людмили Проценко** «Київський некрополь» із поправками автора». (це повна назва) складений іменний покажчик з біографічними даними видатних людей, похованих на київських цвинтарях. Серед 136-и похованих 5 медиків: **Демич Ф.Г., Захаржевський В.П., Рудиковський Є.П., Тесленко О.К., Яновський Ф.Г.**

Лікар **Я. Кремінський** (нар. 1937) — кандидат медичних наук, доцент Луганського медичного інституту – здавна пише вірші (збірка «Сказати людям виникла потреба» (2002)). Здобувши ступінь доктора та звання професора, він продовжує творити, вірний своєму покликанню лікаря, цілителя і поета. Автор понад 10-и поетичних збірок, член СП України.

Медична тематика віршів різна, що видно з назв: «Крик немовляти», «Я – лікар», «Студенти-медики», «Після операції», «Швидка допомога», «На чергуванні», «У перший рік лікарювання» та ін.

Деякі приклади його поетичних замальовок про лікарів:

**«Єдина насолода й втіха,
Що ти — єдиний справжній лікар –
Не маєш права падать ниць».**

.....
**«Сьогодні безнадійно хвора
Смертям на зло на ноги стала».**

.....
**«Яка важка постійна ноша
То ж диво з див – життя людське».**

.....
**«Хай девізом цього віку
Буде дружба — не багнет.
І в поеті кожному — лікар,
В кожному лікарі — поет»**

У віршах професора **Я. Кременського** відчутні мотиви патріотизму, любові до рідного Поділля («До українок», «Святитиму я Україні» та ін.):

**«Був з дитинства я вчарований
Українськими піснями».**

Поезія **Володимира Войтенка** — доктора мед. наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки, лауреата Державної премії України — заслуговує уваги та оцінки літературознавців через вишукану і словесно багату форму, психологічне проникнення в життєві події. Поетично ди-хають його нариси-спогади в збірці «Ремінісценції» (2004), відчувається ерудованість автора. Із доступних мені двох його книг медична тематика проглядається у збірці «Все-світній вертеп» (2004). На 4-х сторінках у поетичній формі тема медицини — «У лікарні»: «Рефлексія», «Харчоблок», «Ветеран», «Дама», «Хроніка тижня», «Перед випискою». Найчастіше вірші написані в розповідно-описовій формі про персоналії, події, іноді — про себе:

«...медична тема мила звучанням корисних порад»
.....

**«... в серці потаємний схлип, бо мушу скніти вдома,
бо не пускає втома, бо зовсім невідома
пора одужання»**

(«Екссес»).

**«Вертається земний вантаж —
Це правильна й корисна втома.
На ЕКГ росте вольтаж —
пора, пора мені додому».**

У вірші «В лікарні» — відчуття самотності, суму, пригнічення. Бо лише:

**«На стелі повзає тарган,
Сусід в палаті — уркаган,
Сестра палатна — янголя...»**

В опублікованій поезії **В. Войтенка** є вірші і патріотичного змісту: «Малоросія», «Ода большевикам України»:

**«У судний день на большевицькім кладовищі
Я вам у головах посію кропиву».**

Заслуговує уваги звернення професора-поета у вірші «Плач» (зб. «93 вірші», 1997):

**«Не гнівись на мене, Україно,
Що не знаю мови і пісень,
Що забув, як пахне конюшина,
Що забув, як пахне житній день.»**

Добре вже те, що згадав.

Із російськомовних медиків-поетів, членів УСП, одним із перших можна назвати **Юрія Фурманова** — хірурга, доктора мед. наук, професора, заслуженого діяча в галузі науки і техніки України.

Проза його присвячена переважно спогадам. А поетичний настрій автора передається в одному з нечисленних українських віршів у збірці «Центростремительность любви» (2010):

**«Життя принишло навкруги,
В асфальт укатано навів
Дитинства спогади та мрії,
Сторіччя інше, інший лік,
І сподівання, і надії».**

У цій же збірці його вірші українською мовою «Кіеву», «Пам'яті О. Шалімова», «І.І. Гуку», «Весь Відень з вікон...».

А вірш «Весна» російською:

**«Работой нужной, отвлекаясь, живем
И в плен печали не сдаемся живьем».**

Юрію Фурманову вдалося у поетичній формі предста-вити стан медицини та охорони здоров'я в Україні. Назви віршів красномовно говорять про занепокоєння автора цією проблемою: «Украли медицину», «Бизнес-медицина», «Исцелите медицину». У розділі «Больничный цикл» збір-ки «Напряжение души» 13 віршів присвячено медицині: «Сестрички», «Палата», «Стационар», «Слава врачам», «Излечись сам» і ін. Окремі рядки віршів дуже інфор-мативні. Наприклад, у вірші «Сестрички» говориться: «одна на пять палат»; «устала милосердная сестра», «больные влюблены в своих сестер», «бывают доктора любвеобиль-ны», «а медиков позорная зарплата». І знов про оплату праці лікарям («Трудные моменты»): «Не нарекай, скорей молчи, у нас подвижники врачи».

У вірші «Больничное»:

**«Теперь лечение в цене.
Набор лекарств так примитивен,
Зато уходят сотни гривен
И наживаются аптеки».**

І знов про стан науки в країні:

**«В стране, где больше нет науки,
Увы! Решения легки,
Коль правят миром дураки,
Не лучшая среди идей —
Любить собак, но не людей».**

Про жадливий стан системи охорони здоров'я у вірші «Б.М. Тодорову»:

**«Сплошное охрещение
Все здравоохранение,
Взорвать бы эту гниль,
Чтоб полетела пыль:
Борись и не беги,
Чинушам чисть мозги».**

Пересторогою звучить заклик поета українською мо-вою у вірші «Зневірення» (зб. «Напряжение души», 2017):

**«Нам не завадят бідність і війна,
Народу волю треба дать сповна,
Він розбереться, де чия вина,
Подяка друзьям, врагам — хана!».**

Не обходить Ю. Фурманов питань політики (вірш «Со-ветские»):

**«Страной управляют советские,
А это проблемы не детские.
.....
Они — комуняки по сути,
А их воплощение — Путин».**

Ще один поет з медичною освітою — **Олександр Торох-тин**. Доктор медичних наук, заслужений лікар України. Ще у 1999 році вийшла його пошуково-наукова праця «Діагностика, реабілітація, ефективність».

У п'яти поетичних збірках (1997 1998 2000 2003, 2004) О. Торохтин намагається в поетичній формі говорити про проблеми медицини, висвітлювати мистецькі та громадські питання. Оцінює сучасність символічно, переважно зі зневагою, та розчаруванням. А прямих згадок про медицину мною не знайдено.

Зі збірки «L» українською мовою:

**«Ми,
Боже, вільні –
божевільні!
О, Боже, –
Вільний,
божевільний».**

**«Невже дійсно
Світ неволі
Нашій Долі?
Ні! Доволі!
Йдем до Волі!»
Подивляє гра слів.
І разом не втрачається смисл».**

Викладений вище матеріал — це підсумок огляду поетичної творчості медиків.

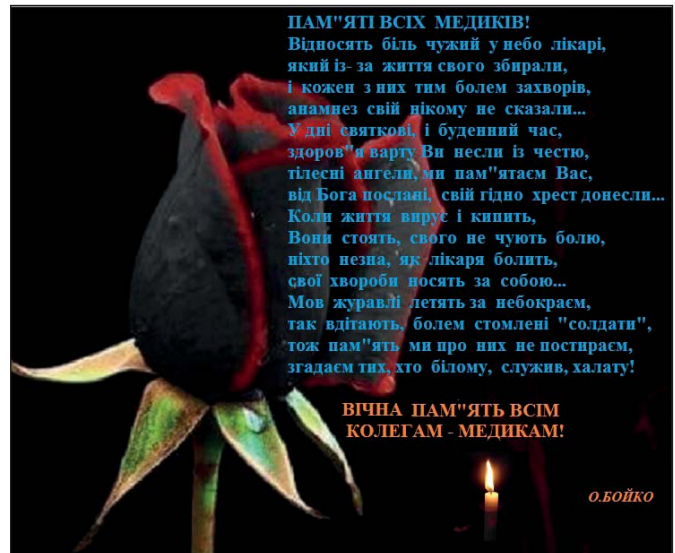
Розглянуто 8 колективних та 15 авторських поетичних збірок, в яких понад 45 авторів — медики, переважно лікарі, в т. ч. понад 10 з науковими ступеннями і званнями, немало медичних сестер. Майже у всіх збірках вірші переважно суспільно-патріотичного змісту.

Медична тематика в поезії медиків найчастіше адресується медичним сестрам, лікарям. Зміст більшості віршів проглядається в їх заголовках: про лікарню, лікарняну палату, про медичне чергування, зрідка — про недопустимо низьку зарплату лікарів, про їхню перевагою, розчарування. У розглянутих збірках дев'ять поетів-медиків не згадують про свою професію, якій присвятили своє життя. Може, тому що про свої обов'язки як медиків вони висловилися в інших публікаціях. Вважаю, що патріот своїй професії, якщо він патріот і тим більше — поет, не повинен пропускати нагоду заявити про себе як про медика, медика-поета в кожній із збірок.

Доцільно порозмовляти з поетом-медиком після ознайомлення з усіма публікаціями його творів і встановленні відсутності медичної тематики. Чому він не знаходить можливості озвучити в поетичній формі медичні проблеми взагалі діяльність медика зокрема? Чи професія для нього — лише сіра буденність, а не джерело поетичного натхнення?

Форма та зміст творчого поетичного жанру в широкому історично-часовому просторі відтворюють характеристики епохи, рівень медицини як сфери пізнання (науки) і допомоги людині, як моральність, добротність суспільства. Російська мова, а не рідна українська в творах українських поетів-медиків також є свідченням залежності протягом минулих століть. Чекаємо осучаснення...

Тема «Медицина і поезія. Поезія і медицина» заслуговує широкого наукового дослідження літературознавців, істориків, медиків. ■

**Тернопільські студенти-медики запрошують
на арт-терапію**

Студенти Буковинського ДМУ - учасники літературно-музичної композиції «Поезія єднає серця» 21.03.2018

